

ALFRED DE MUSSET

FANTAZIJUS

Iš prancūzų kalbos vertė Akvilė MELKŪNAITĖ

Veikėjai

BAVARIJOS KARALIUS

MANTUJOS PRINCAS

MARINONIS, jo adjutantas

RIUTENAS, karaliaus sekretorius

Jauni miestiečiai:

FANTAZIJUS

SPARKAS

HARTMANAS

FACIJUS

KARININKAI, PAŽAI ir kiti

ELZBIETA, Bavarijos karaliaus dukra

ELZBIETOS GVERNANTĖ

Miunchenas

PIRMAS VEIKSMAS

PIRMA SCENA

Karaliaus dvaras

KARALIUS, apsuptas dvariškių; RIUTENAS

KARALIUS. Mano bičiuliai, jau seniai paskelbiau brangiosios savo Elzbietos sužadėtuves su Mantujos princu. Šiandien pranešu

jums, kad princas atvyksta: galbūt šį vakarą, vėliausiai rytoj bus šiuose rūmuose. Tebūnie tai šventinė diena visiems, tegu atsidaro kalėjimai, tegu tauta visą naktį linksminasi. Riutenai, kur mano dukte?

Dvariškiai išeina

RIUTENAS. Jūsų didenybe, ji parke su guvernante.

KARALIUS. Kodėl šiandien jos dar nemačiau? Ar ji liūdi, ar džiaugiasi dėl artėjančių vestuvių?

RIUTENAS. Man pasirodė, kad princesės veidą gaubia melancholijos šydas. Kuri jaunutė mergina sutuoktuvių išvakarėse nesvajoja? Sen Žano mirtis ją prislėgė.

KARALIUS. Tu taip manai? Mano juokdario mirtis? Kuproto, beveik aklo rūmų pokštininko mirtis?

RIUTENAS. Princesė jį mylėjo.

KARALIUS. Riutenai, tu matei princa, sakyk man – koks jis žmogus? Varge! Atiduodu jam, ką turiu brangiausio pasaulyje, o visai jo nepažįstu.

RIUTENAS. Mantujoje buvau apsistojęs labai neilgai.

KARALIUS. Kalbėk atvirai. Kieno gi akimis galėčiau išvysti tiesą, jei ne tavo?

RIUTENAS. Iš tiesų, jūsų didenybe, apie kilniojo princo būdą ir protą ničnieko negalėčiau pasakyti.

KARALIUS. Štai kaip? Tu dvejoji? Tu, dvariškis! Kokių liaupsių, pagiriamųjų hiperbolių ir metaforų jau būtų pritvinkęs šis kambarys, jei tik princas, kuris rytoj taps mano žentu, būtų pasirodęs tau šio titulo vertas! Ar būsiu apsirinkęs, drauge mano? Ar jį pasirinkęs suklydau?

RIUTENAS. Jūsų didenybe, princas laikomas geriausiu iš karalių.

KARALIUS. Politika – plonytis voratinklis, kuriame spurda nemažai vargšių sužalotų musių. Dukters laimės neaukosiu dėl jokių interesų.

Abu išeina

ANTRA SCENA

Gatvė

SPARKAS, HARTMANAS ir FACIJUS geria susėdę prie stalo

HARTMANAS. Šiandien princesės vestuvės, tad gerkim, rūkykim ir stenkimės kaip reikiant paūžti.

FACIJUS. Gal verčiau įsimaišykim tarp žmonių, zujančių gatvėmis, ir į dorų miestiečių galvas užgesinkim vieną kitą žibintą.

SPARKAS. Na jau! Parūkykim ramiai, ir tiek.

HARTMANAS. Nieko nedarysiu ramiai. Net jei pavirsčiau varpo svambalu ir siūbuočiau didžiajam bažnyčios varpe, šventinę dieną aš turiu garsiai griaudėti! Kurgi, po velnių, dingo tas Fantazijus?

SPARKAS. Palaukim, nieko be jo nedarykim.

FACIJUS. Tai jau! Jis mus vis tiek susiras. Geria kokioj nors Žemosios gatvės lindyne. Ei, ehehe! Paskutinę taurę! (*Pakelia taurę*)

KARININKAS, *įeidamas*. Ponai, atėjau jūsų prašyti pasitraukti atokiau, jei nenorite, kad jūsų linksmybėms trukdytų.

HARTMANAS. Kodėl, mano kapitone?

KARININKAS. Dabar princesė terasoje, kurią iš čia matot, – patys suprantat, nederėtų, kad jūsų šūkavimai pasiektų jos ausis.

Jis išeina

FACIJUS. Tai nepakenčiama!

SPARKAS. Ar mums svarbu, kur juoktis – čia ar kitur?

HARTMANAS. Kas pasakė, kad kitur mums bus leista juoktis? Pamatysit, bet kurioj vietoj iš miesto grindinio išdygs žaliai apsirengęs žmogėnas ir prašys, kad keliautume juoktis į mėnulį.

Įeina MARINONIS, apsilkęs apsiaustu

SPARKAS. Princesė nėra pasielgusi despotiškai nė karto per visą gyvenimą. Tesaugo ją Dievas! Jei ji nenori, kad juoktumės, vadinasi, pati liūdi arba dainuoja, leiskim jai ilsėtis.

FACIJUS. Hmm. Štai ateina apsiaustas su atvartais, gaudantis visokias naujienas. Tas smalsuolis norėtų prisiartinti.

MARINONIS, *prieidamas*. Aš svetimšalis, ponai, kokia proga ši šventė?

SPARKAS. Princesė Elzbieta išteka.

MARINONIS. A, mat kaip! Spėju, ji graži moteris?

HARTMANAS. Kaip jūs gražus vyras, sakot tiesą.

MARINONIS. Drįstu manyti, ji mylima savo liaudies, nes, regis, čia viskas iliuminuota.

HARTMANAS. Tu neklysti, šaunusai svetimšali, visi ižiebtai žibintai, kuriuos čia matai, kaip, būdamas nuovokus, pastebėjai, ir yra iliuminacija.

MARINONIS. Šitaip norėjau pasiteirauti, ar princesė yra šių džiaugsmo ženklų priežastis.

HARTMANAS. Vienintelė priežastis, didysis gražbyly. Net jei mes visi tuoktumės, šiam nedėkingam mieste nebūtų nė kibirkštėlės džiaugsmo.

MARINONIS. Laiminga princesė, kuri geba įkvėpti savo žmonėms meilę!

HARTMANAS. Ižiebtai žibintai neteikia liaudžiai laimės, mielasis naivuoli. Tai nekluduoja princesei būti įnoringai kaip piemenaitė.

MARINONIS. Iš tiesų? Jūs pasakėt „įnoringai“?

HARTMANAS. Pasakiau, mielasis prašalaiti, pavartojau šį žodį.

MARINONIS atsiseikina ir išeina

FACIJUS. Po paraliais, ko nori šitas svetimkalbis italiūkštis? Antai, žiūrėkit, paliko mus ir gretinasi prie kito būrio. Per šimtą mylių šnipu atsiduoda.

HARTMANAS. Niekuo jis neatsiduoda – toks kvailas, kad net malonu į jį žiūrėti.

SPARKAS. Štai ir Fantazijus ateina.

HARTMANAS. Kas jam yra? Atlinguoja kaip teismo tarėjas. Arba aš klystu, arba jo galvoje bręsta kažkokia užmačia.

FACIJUS. Ką gi! Drauge, tai ką veiksime šį gražų vakarą?

FANTAZIJUS, *įeidamas*. Bet ką, tik naujo romano tai nerašysim¹.

FACIJUS. Sakiau, kad reikėtų eiti ir truputį pasilinksinti tarp tų padugnių.

FANTAZIJUS. Svarbu turėti kartoninę nosį ir petardų.

HARTMANAS. Apkabinti merginas per liemenį, timptelėt miestiečius už apsiausto skverno ir sukulti vieną kitą gatvės žibintą. Na, keliaukim, pasakyta – padaryta!

FANTAZIJUS. Kartą gyveno Persijos karalius...

HARTMANAS. Eime, Fantazijau.

FANTAZIJUS. Man nesinori, nesinori!

HARTMANAS. Kodėl?

FANTAZIJUS. Įpilkit man taurę šito. (*Geria*)

HARTMANAS. Tavo skruostai žydi kaip gegužis.

¹ Musset mėgo šaipytis iš savo laikų romanų. Keturiuose *Diupji ir Kotonė laiškuose* (išspausdintuose 1836 m.), kurie prasideda kreipiniu į žurnalo redaktorių, rašė: „Tegu nemirtingi dievai Jums padeda ir saugo nuo naujųjų romanų.“

FANTAZIJUS. Tiesa, o mano širdyje sausis. Mano galva kaip senas židinyš be ugnies: vien vėjas ir pelenai. Ooch! (*Atsisėda*) Kaip nemalonu, kad visi linksminasi! Norėčiau, kad šis beribis, slegiantis dangus būtų milžiniška medvilninė kepurė ir iki ausų apgaubtų šitą kvailą miestą ir kvailus jo gyventojus. Na, pažiūrėkim! Pasakykit man, meldžiamieji, koki pasenusi kalambūra, koki nors nuvalkiotą dalykėlį!

HARTMANAS. Kurių galų?

FANTAZIJUS. Kad pasijuokčiau. Jau nebesijuokiu iš to, kas naujo sugalvojama, gal pasijuoksiu iš to, ką žinau.

HARTMANAS. Atrodai man šiek tiek mizantropiškas ir linkęs į melancholiją.

FANTAZIJUS. Visai ne, tiesiog atėjau iš meiluzės glėbio.

FACIJUS. Tu su mumis ar ne?

FANTAZIJUS. Su jumis, jeigu jūs su manim; pabūkim dar čia valandėlę, pasikalbėkim apie šį bei tą, žiūrėdami į savo naujus drabužius.

FACIJUS. Ne, nė už ką. Tu pavargai stovėti, aš pavargau sėdėti, man reikia pasijudinti grynam ore.

FANTAZIJUS. Man pasijudinti nepavyktų. Parūkysiu po kaštonais su šauniuoju Sparku, jis palaikys man draugiją. Ar ne, Sparkai?

SPARKAS. Kaip panorėsi.

HARTMANAS. Tada sudie. Mes einam pažiūrėti šventės.

HARTMANAS ir FACIJUS išeina. FANTAZIJUS atsisėda šalia SPARKO

FANTAZIJUS. Koks nevykęs saulėlydis! Šiandien gamta apgailėtina. Tik pažiūrėk į slėnį antai ten, į tuos kelis debesiūkščius, kurie ropščiasi į kalną. Tokius peizažus piešiau ant vadovėlių viršelių, kai buvau dvylikos.

SPARKAS. Koks geras tabakas! Koks skanus alus!

FANTAZIJUS. Tikriausiai tau su manim nuobodu, Sparkai.

SPARKAS. Ne. Kodėl taip sakai?

FANTAZIJUS. O man su tavim siaubingai nuobodu. Ar tau nieko, kad kasdien matai tą pačią fizionomiją? Kokį velnią Hartmanas ir Facijus sugalvojo veikti toje šventėje?

SPARKAS. Tie veiklūs žaliūkai negali nustygti vietoje.

FANTAZIJUS. Koks nuostabus dalykas „Tūkstantis ir viena naktis“! Ak, Sparkai, mielas mano Sparkai, o kad tu galėtum perkelti mane į Kiniją! O, kad galėčiau porai valandų išsinerti iš savo kailio! O, kad galėčiau būti šis praeivis!

SPARKAS. Vargu ar pavyktų.

FANTAZIJUS. Tas praeivis – žavingas ponas, pažiūrėk: kokios gražios šilkinės kelnės! Kokios gražios raudonos gėlės puošia liemenę! Laikrodžio grandinėlė daužosi į pilvuką, o frako skvernai plevena aplink blauzdas. Esu tikras, kad to vyro galvoje šimtai man visai nepažįstamų minčių, jos turinys priklauso tik jam vienam. Deja! Viskas, ką žmonės sako vieni kitiems, yra panašu, mintys, kuriomis jie dalinasi pokalbiuose, beveik visada tokios pačios, bet kiek slaptų užuolandų, kiek slaptų stalčiukų visų šių atskirų mechanizmų viduje! Kiekvienas nešiojasi ištisą pasaulį! Nepažįstamą pasaulį, kuris gimsta ir miršta tyloje! Kokia vienvė kiekvieno žmogaus kūne²!

---

² Jaunajam Musset kėlė nerimą žmogaus sąmonės vienvė, kurios nepalengvina nė kasdienis bendravimas. Jis mėgo pašiepti tradicinę retoriką (ji visada palikta tik juokingiems personažams), o veikėjai mėgina įveikti vienvė poetiškai ir simboliškai kalbėdami apie „vidinį peizažą“ – Fantazijus savo galvą vadina „senu židiniu be ugnies“, o paskui išplėtoja metaforą, lygindamas savo protą su „senu aprūkusi miestu“.

SPARKAS. Verčiau gerk, vėjo pamušale, užuot sukęs galvą.

FANTAZIJUS. Jau tris dienas mane linksmina tik vienas dalykas: kreditoriai gavo leidimą mane areštuoti ir, jei įkelsiu koją į namus, išdygs keturi ginkluoti tvarkdariai ir čiups mane už sprando.

SPARKAS. Tikrai, tai bent linksma naujiena. Kur šianakt nakvosi?

FANTAZIJUS. Pas pirmą pasitaikiusią. Įsivaizduoji, mano baldai ryt rytą bus parduodami? Mes nupirksim vieną kitą, ar ne?

SPARKAS. Ar tau trūksta pinigų, Anri? Gal nori mano piniginės?

FANTAZIJUS. Kvaili! Jei neturėčiau pinigų, neturėčiau skolų. Norėčiau susirasti meilužę, merginą iš operos.

SPARKAS. Nuobodžiausi taip, kad kojas pakratysi.

FANTAZIJUS. Visai ne, mano vaizduotė bus kupina piruetų ir baltų satino batelių, nuo sausio pirmos iki Švento Silvestro operos balkone ant minkštasuolio gulės mano pirštinė, sapnuose niūniuosisiu klarneto partijas, o vėliau mirsiu persivalgęs braškių mylimosios glėbyje. Ar nepastebėjai vieno dalyko, Sparkai? Mes neturim jokios padėties visuomenėje, jokios profesijos.

SPARKAS. Ar tau liūdna dėl to?

FANTAZIJUS. Nėra nė vieno melancholiško špagos mokytojo.

SPARKAS. Tu man atro dai visko matęs.

FANTAZIJUS. Ak, kad būtum visko matęs, drauge mano, turi būti nemažai pasitrankęs.

SPARKAS. Na ir ką?

FANTAZIJUS. Na ir ką! Kur turėčiau keliauti? Tik pažiūrėk į šitą seną aprūkusį miestą, čia nėra aikščių, gatvių, skersgatvių, kur nebūčiau šimtus kartų klajojęs, nėra tokio grindinio, kuriuo nebūčiau vilkęs šitų numintų kulnų, nėra namo, už kurio lango išvysčiau nepažįstamą merginą ar seną moterį, o ne tą pačią amžinai kiurksančią kvailą galvą, negalėčiau nė žingsnio žengti ten, kur nė jau vakar, tai va, mielas drauge, šitas miestas nieko nereikia palyginti su mano smegenimis. Visi jų užkampiai man šimtą kart geriau žinomi, visos jų gatvės, visos mano vaizduotės skylės šimtus kartų labiau nuzulintos, ten, apgriuvusiose smegenyse, aš, vienintelis jų gyventojas, išvaikščiojau šimtą kart daugiau krypčių! Geriau visose smuklėse, kaip vienvaldis karalius važinėjau si aukso karieta, kaip doras miestietis tursenau ant taikios asilės, tik dabar nedrįstu įžengti ten kaip vagis su pritemdytu žibintu rankoje.

SPARKAS. Nieko neišmanau apie tavo nuolatinį darbą su savimi. Dėl manęs, tai kai rūkau, mano mintys virsta tabako dūmais, kai geriu, jos virsta ispanišku vynu ar flamandišku alumi, kai bučiuoju meilužės ranką, ji išsismelkia per liaunučių pirštų galiukus ir visoje esybėje pasklinda elektros srovėmis, man prablaškyti pakanka gėlės aromato, o iš viso to, ką slepia visagalė gamta, net pats menkiausias objektas gali paversti mane bite ir priversti skrajoti nuo žiedo ant žiedo, ir visada iš naujo patirti malonumą.

FANTAZIJUS. Sakykim tiesiai šviesiai: tu sugebi žvejoti meškere.

SPARKAS. Jei man smagu, viską sugebu.

FANTAZIJUS. Net dantimis nukabinti mėnulį nuo dangaus?

SPARKAS. Tai nebūtų smagu.

FANTAZIJUS. Ajajai, o iš kur žinai? Nukabinti mėnulį dantimis – visai vertas dėmesio dalykas. Eime, sulošim trisdešimt ir keturiasdešimt³.

---

³ Fantazijus – lošėjas, kaip ir Musset. Trisdešimt ir keturiasdešimt – atsitiktinumu grįstas lošimas kortomis. Išlošiamos ir pralošiamos didelės sumos.

SPARKAS. Ne, iš tiesų ne.

FANTAZIJUS. Kodėl?

SPARKAS. Prarastume pinigus.

FANTAZIJUS. O, Dieve mano! Ką dar prasimanysi! Ko tik neprisigalvoji, kad pakankintum savo protą. Aplink matai vien juoda spalva, vargše! Prarastume pinigus! Vadinasi, širdyje neturi nei tikėjimo į Dievą, nei vilties? Vadinasi, esi siaubingas ateistas, galintis sukietinti man širdį ir viską iš manęs atimti, iš manęs, kupino gyvybės syvų ir jaunystės!

Pradeda šokti

SPARKAS. Iš tiesų, būna akimirku, kai negalėčiau prisiekti, kad tu ne beprotis.

FANTAZIJUS, *vis dar šokdamas*. Duokit man gaubtą! Stiklinį gaubtą!

SPARKAS. O kam tas gaubtas?

FANTAZIJUS. Argi Žanas Polis nesakė, kad didžios minties apsėstas žmogus yra kaip naras po gaubtu⁴ viduryje plataus vandenyno? Aš neturiu jokio gaubto, Sparkai, ir šoku kaip Jėzus Kristus virš plataus vandenyno.

SPARKAS. Tapk žurnalistu arba literatu, Anri, tai pats paveikiausias mums likęs būdas atverti mizantropijos takus ir prislopinti vaizduotę.

FANTAZIJUS. O, norėčiau aistringai domėtis omaru su garstyčiomis, grizete, kokia nors mineralų klase! Sparkai! Pamėginkim pasistatyti namą mudviem.

SPARKAS. Kodėl neaprašai visko, ką išsvajoji? Išeitų gražus rinkinėlis.

FANTAZIJUS. Sonetas vertingesnis už ilgą poemą, o taurė vyno vertingesnė už sonetą.

Geria

SPARKAS. Kodėl nekeliauji? Važiuok į Italiją.

FANTAZIJUS. Buvau.

SPARKAS. Na ir kaip? Ar tau negraži ta šalis?

FANTAZIJUS. Ten daugybė didelių kaip karkvabaliai mūsų, kurios visą naktį kandžiojasi.

SPARKAS. Važiuok į Prancūziją.

FANTAZIJUS. Paryžiuje nėra gero reinvynio.

SPARKAS. Važiuok į Angliją.

FANTAZIJUS. Joje ir esu. Ar anglai turi tėvynę? Man vienodai patinka matyti juos ir čia, ir jų šalyje.

SPARKAS. Tada eik po velnių.

FANTAZIJUS. O, jei danguje būtų velnių! Jei egzistuotų pragaras, išsitaškyčiau smegenis, kad ten patekčiau ir viską pamatyčiau! Koks vargas daiktas yra žmogus! Negali nė pro langą iššokti kojų nesusilaužęs! Yra priverstas dešimt metų čirpinti smuiku, kad taptų pakenčiamu muzikantu! Mokyti, kad taptų dailininku, arklininku! Mokyti, kad iškeptų omletą! Ei, Sparkai, man knieti atsisėsti ant tilto krašto, žiūrėti į tekančią upę ir imti skaičiuot – vienas, du, trys, keturi, penki, šeši, septyni ir taip toliau, kol mirsiu.

SPARKAS. Tai, ką sakai, prajuokintų nemažai žmonių, o mane šurpas krečia: tai ištiso šimtmečio istorija. Amžinybė yra didelis erelio lizdas, iš kurio visi amžiai vienas po kito išsilakstė kaip ereliukai, perskrido dangų ir pranyko, o mūsųškis atsidūrė ant

---

⁴ Stiklinis gaubtas narui – vienas iš pirmų nardymo įrenginių. Musset 1831 m. išspausdino straipsnį „Žano Polio mintys“, kur buvo toks sakiny: „Galingos minties – ar tai būtų aistra, ar mokslas – apimti, mes būnam kaip naras po gaubtu, apsaugoti nuo mus supančio milžiniško vandenyno bangų.“

lizdo krašto, bet jam pakirpo sparnus, jis laukia mirties žiūrėdamas į erdvę, kurion negali pakilti.⁵

FANTAZIJUS (*dainuoja*).

Vadini mane gyvenimu savo, vadinki siela sava,
Nes siela nemirtinga, o gyvenimas – viena diena.⁶

Ar žinai dieviškesnį romansą, Sparkai? Portugališkas. Kai tik jis ateina į galvą, man visada norisi ką nors mylėti.

SPARKAS. Pavyzdžiui, ką?

FANTAZIJUS. Ką? Nežinau, gal kokią nors gražutę, apvalutę merginą kaip Mieriso⁷ paveiksle, ką nors švelnaus kaip vakaris vėjas, blyškaus kaip mėnulio šviesa, ką nors mašlaus kaip smuklių tarnaičiukės flamandų paveiksluose, įpilančios prieš kelią taurę jojikui su plačiakraščiais auliniais, sėdinčiam kaip styga ant stambaus balto žirgo. Koks gražus dalykas taurė prieš kelionę! Jauna moteris stovi ant durų slenksčio, kambario gilumoj matyti rusenantis židinyš, vakarienė paruošta, vaikai miega, visa tykaus, kontempliatyvaus gyvenimo ramuma viename paveikslo kampe! O kitame – uždusęs, bet tvirtai balne sėdintis vyras, nujojęs dvidešimtį mylių, ir dar trisdešimt jam prieš akis, tik gurkšnis degtinės ir sudie! Ten gūdi naktis, grėsmingas metas, pavojingas miškas, moteris minutę dar lydi jį akimis, paskui grįždama prie ugnies lyg išmalda vargšui meta maloningus žodžius: tesaugo tave Dievas!

SPARKAS. Jei būtum išimylėjęs, Anri, būtum pats laimingiausias žmogus.

FANTAZIJUS. Meilės nebėra, mano mielas drauge. Jos žindyvės religijos krūtys nukaro kaip seni kapšai, kurių dugne – po didelį skatiką⁸. Meilė yra ostija, kurią reikia perlaužti pusiau prie altoriaus ir dviese nuryti besibučiuojant; altoriaus nebėra, meilės nebėra. Tegyvuoja gamta! Dar liko vyno. (*Geria*)

SPARKAS. Pasigersi.

FANTAZIJUS. Taip ir bus, kaip sakei, – pasigersiu.

SPARKAS. Tam jau vėloka.

FANTAZIJUS. Ką tu vadini „vėloka“? Ar vidudienis – vėlu? Ar vidurnaktis – anksti? Kada pradedi dieną? Pabūkim čia, Sparkai. Gerkim, kalbėkimės, analizuokim, svaičiokim, politikuokim, išivaizduokim visokias vyriausybės sudėtis, sugaukim visus aplink žvakę skraidančius karkvabalius, susidėkim juos į kišenes. Ar žinai, kad garinės patrankos – labai geras dalykas filantropijos srityje⁹?

SPARKAS. Ką tu nori pasakyti?

---

⁵ „Prarastos kartos“, „amžiaus vaikų“ įvaizdis. Šia tema kalbama ir Musset romano *Amžiaus sūnaus išpažintis* (1836) pradžioje. Lietuviškas leidimas – vert. A. Merkytė, 1968.

⁶ Greičiausiai tai sutrumpinta, perrašyta portugališko romano versija: *Tu me chamas tua vida / Eu tua alma quero ser; / A vida é curta e acaba, / Alma não pode morrer.* („Vadini mane gyvenimu savo, / Noriu būti siela tava, / Gyvenimas trumpas ir trapus, / O siela nemirtinga.)

⁷ Olandų „aukso amžiaus“ dailininkas Fransas van Mierisas Vyresnysis (1635–1681).

⁸ Kelios savaitės prieš rašydamas *Fantazijų*, Musset poemoje *Rola* rašė apie religinį jausmą kaip tikros meilės šaltinį: „Tylūs vienuolynai, vienuolynų skliautai, / Jūs, tamsieji rūšiai, mokate mylėti! / [...] O, atverkit savo gelmes / Dviem vaikam, kurie siekia malonumą patirti, / Lovoje, tinkamoj vien miegot ir numirti.“ Tačiau vėliau pakylėtus šūksnius pakeitė apmaudo kupina pajuoka.

⁹ Juodas Musset humoras remiasi tuo, kad tuo metu garai, pradėti naudoti daugelyje sričių, buvo laikomi pažangą lemiančia energijos rūšimi: plito garlaiviai, garvežiai, pramoniniai šildymo katilai ir kt.

FANTAZIJUS. Gyveno kartą karalius, jis buvo labai išmintingas, labai išmintingas, labai laimingas, labai laimingas...

SPARKAS. O toliau?

FANTAZIJUS. Jo laimei trūko vienintelio dalyko – vaikų. Jis paprašė, kad visose mečetėse už jį būtų viešai meldžiamasi.

SPARKAS. Kur tu suki?

FANTAZIJUS. Prisiminiau savo brangiąsias *Tūkstančio ir vienos nakties* pasakas. Jos visos taip prasideda. – Ei, Sparkai, aš apgirtau. Turiu kažko imtis. Tra-lia-lia, tra-lia-lia! Nagi, stokimės! (*Pro šalį eina laidotuvių procesija*) Ehehe! Gerieji žmonės, ką laidojat? Dabar netinkamas laikas laidotuvėms.

NEŠIKAI. Laidojam Sen Žaną.

FANTAZIJUS. Sen Žanas mirė? Karaliaus juokdarys? Kas užėmė jo vietą? Teisingumo ministras?

NEŠIKAI. Jo vieta laisva, galit ją užimti, jei norit.

Išeina

SPARKAS. Na štai, prisiprašei ižeidimo. Ką galvojai užkalbindamas tuos žmones?

FANTAZIJUS. Čia nėra nieko ižeidžiamo. Tas vyras man davė draugišką patarimą, ir aš juo tuoj pat pasinaudosiu.

SPARKAS. Tapsi dvaro juokdariu?

FANTAZIJUS. Dar šianakt, jei tik priims. Kadangi negaliu nakvoti savo namuose, leisiu sau pažiūrėti karališką komediją, kuri bus vaidinama rytoj, ir netgi iš paties karaliaus ložės.

SPARKAS. Koks tu gudrus! Būsi atpažintas ir liokajai tave išgrūs pro duris, juk esi velionės karalienės krikštasūnis.

FANTAZIJUS. Koks tu kvailas! Prisilipdysiu kuprą ir užsidėsiu rudą peruką kaip Sen Žanas, niekas manęs nepažins, kad ir trys tuzinai krikštatevių sektų iš paskos. (*Jis pabeldžia į parduotuvės duris*) Ei, gerasis žmogau, atidarykit, jei jūs, jūsų žmona ir jūsų šunyčiai namie!

SIUVĖJAS, *atidarydamas parduotuvėlę*. Ko gerbiamas ponas pageidauja?

FANTAZIJUS. Ar ne jūs karaliaus dvaro siuvėjas?

SIUVĖJAS. Jūsų paslaugoms.

FANTAZIJUS. Ar jūs rengėte Sen Žaną?

SIUVĖJAS. Taip, pone.

FANTAZIJUS. Pažinojot jį? Ar žinot, kurioje pusėje buvo jo kupra, kaip jis raitė ūsus ir kokį peruką dėvėjo?

SIUVĖJAS. Ei! Ponas gal juokauja.

FANTAZIJUS. Žmogau, né kiek nejuokauju, eik į savo siuvyklą ir, jei nenori ryt nusinuodyti gerdamas kavą su pienu, tylėk kaip grabas, né žodžio apie tai, kas čia bus.

Jis išeina su siuvėju, SPARKAS jiems iš paskos

TREČIA SCENA

Smuklė šalia kelio į Miuncheną

Ieina MANTUJOS PRINCAS ir MARINONIS

PRINCAS. Na ir kaip, pulkininke?

MARINONIS. Jūsų šviesybe...

PRINCAS. Na ir kaip, Marinoni?

MARINONIS. Melancholiška, įnoringa, beprotiškai linksma, paklusni tėvui, labai mėgsta žalius žirnelius.

PRINCAS. Užrašyk viską, aš gerai suprantu tik tai, kas užrašyta pasvirusia rašysena.

MARINONIS, *rašydamas*. Melancho...

PRINCAS. Rašyk tyliai: po vakarienės ėmiausi apgalvoti svarbų sumanymą.

MARINONIS. Štai, jūsų šviesybe, ko prašėt.

PRINCAS. Gerai, skiriu tave asmeniniu draugu¹⁰ – visoje karalystėje nepažįstu gražiau rašančio žmogaus. Sėskis atokiau. Taigi jūs manot, drauge mano, kad slaptai pažinote princesės, būsimos mano žmonos, charakterį?

MARINONIS. Taip, šviesybe: apėjau rūmų apylinkes, ir šiose lentelėse surašyti įvairių pokalbių, į kuriuos buvau įsiterpęs, pagrindiniai teiginiai.

PRINCAS, *žiūrėdamas į savo atspindį*. Man regis, pasipudravau kaip aukščiausios klasės vyras.

MARINONIS. Drabužiai nuostabūs.

PRINCAS. Ką pasakytum, Marinoni, jei pamatytum savo šeimininką vilkintį paprastu tamsiai žaliu fraku?

MARINONIS. Jūsų šviesybė šaiposi iš mano patiklumo.

PRINCAS. Ne, pulkininke. Žinok, kad tavo šeimininkas riteriščiausias iš vyrų.

MARINONIS. Riteriščiausias, jūsų šviesybe!

PRINCAS. Taip, mano drauge (suteikiau tau šį titulą), tas svarbus sumanymas, kurį apmąstau, mano šeimoje neregėtas negirdėtas: ketinu vykti į savo uošvio karaliaus rūmus apsirengęs kaip paprastas adjutantas; ne tik pasiunčiau dvariškį sužinoti, kokie gandai sklando apie būsimą Mantujos princesę (tas dvariškis, Marinoni, tai tu), bet noriu ir pamatyti savo akimis.

MARINONIS. Ar tai tiesa, jūsų šviesybe?

PRINCAS. Nestovėk kaip kelmas. Toks žmogus kaip aš gali artimai draugauti tik su skvarbaus ir veiklaus proto asmeniu.

MARINONIS. Man regis, vienas dalykas prieštarauja jūsų šviesybės sumanymui.

PRINCAS. Koks?

MARINONIS. Mintis persirengti tegalėjo kilti šlovingajam princui, kuris mus valdo. Tačiau jei mano kilnūs valdovas bus įsimaišęs tarp štabo karininkų, kam Bavarijos karalius pareikš pagarbą per nuostabią puotą, kuri turi vykti galerijoje?

PRINCAS. Tu teisus, jei aš persirengsiu, kas nors turės užimti mano vietą. Tai neįmanoma, Marinoni, apie tai nepagalvojau.

MARINONIS. Kodėl neįmanoma, jūsų šviesybe?

PRINCAS. Galiu pažeminti princą orumą iki pulkininko laipsnio, bet kaip galėjai pamanyti, kad sutiksiu pakelti kažkokį žmogelį į savo lygį? Ar manai, kad būsimas mano uošvis atleistų tokį dalyką?

MARINONIS. Karalius laikomas labai išmintingu ir sąmojingu žmogumi, ir malonaus būdo.

PRINCAS. Ak, kaip man sunku atsisakyti to sumanymo! Įsiskverbti į nepažįstamus rūmus be iškilmių ir be triukšmo, viską stebėti, užkalbinti princesę prisidengus kitu vardu ir gal net išsikovoti jos meilę! – Ką čia šneku, tai neįmanoma. Marinoni, mano drauge, pasimatuok mano šventinius drabužius, negaliu atsispirti.

MARINONIS, *nusilenkdamas*. Jūsų šviesybe!

PRINCAS. Kaip manai, ar ateities kartos pamirš šias aplinkybes?

MARINONIS. Jokių būdu ne, kilmingasai prince.

PRINCAS. Eikš matuotis mano drabužių.

---

¹⁰ Musset šaiposi iš tuo metu literatūroje paplitusių „asmeninio sekretoriaus“ pareigų (žr. George Sand romaną *Asmeninis sekretorius*, kurį ji parašė tuo pat metu, kaip Musset *Fantazijų*).

Jie išeina

ALFRED DE MUSSET

FANTAZIJUS

Tęsinys

ANTRAS VEIKSMAS

PIRMA SCENA

Bavarijos karaliaus sodas

Įeina ELZBIETA ir jos GVERNANTĖ

GUVERNANTĖ. Mano vargšės akys plūdo ašaromis – tarsi ašarų srautas liejosi iš dangaus.

ELZBIETA. Kokia tu geraširdė! Ir aš mylėjau Sen Žaną, jis buvo toks sąmojingas! Jis buvo neeilinis juokdarys.

GUVERNANTĖ. Tik pamanykit, vargšelis iškeliavo anapilin jūsų sužadėtuvių išvakarėse! O juk jis nuo pietų iki vakarienės, ištisą dieną, tik ir tekalbėjo apie jus. To linksmo, smagaus vaikino negražumą taip pamilom, kad akys pačios jo visur ieškodavo!

ELZBIETA. Nekalbėk apie mano vestuves, tai dar didesnė nelaimė.

GUVERNANTĖ. Ar nežinot, kad šiandien atvyksta Mantujos princas? Žmonės sako, kad jis tikras riteris.

ELZBIETA. Ką tu šneki, mieloji! Jis baisus ir kvailas, čia jau visi tai žino.

GUVERNANTĖ. Iš tiesų? O aš girdėjau, kad jis tikras riteris.

ELZBIETA. Aš neprašiau riterio, mieloji, bet kartais žiaurus dalykas būti tik karaliaus dukra. Mano tėvas – pats geriausias žmogus, jo rengiamos vedybos įtvirtins taiką karalystėje, kaip atpildą jis gaus tautos palaiminimą, o aš, varge! Tegausiu tik jo palaiminimą, ir nieko daugiau.

GUVERNANTĖ. Kaip liūdnai jūs kalbat!

ELZBIETA. Jei atstumčiau princa, karas greit vėl prasidėtų, tikra nelaimė, kad taikos sutartys visada pasirašomos ašaromis! Norėčiau būti šviesaus proto ir ryžtis tekėti už pirmo pasitaikiusio, jei tai būtina politikai. Tautos motinos vardas guodžia dideles širdis, bet ne skystus protus. Aš tik vargšė svajotoja, gal kalti romanai, kurių visada pilnos tavo kišenės.

GUVERNANTĖ. Viešpatie! Nekalbėkit apie tai.

ELZBIETA. Aš nedaug pažinau gyvenimo ir daug svajojau.

GUVERNANTĖ. Jei Mantujos princas toks, kaip sakot, Dievas neleis įvykiams taip susiklostyti, aš tuo tikra.

ELZBIETA. Tu taip manai? Dievas leidžia žmonėms daryti, ką jie nori, vargše mano drauge, ir į mūsų inkštimą kreipia ne daugiau dėmesio negu į avino bliovimą.

GUVERNANTĖ. Esu tikra, jei atsisakytumėt tekėti už princo, tėvas jūsų neverstų.

ELZBIETA. Taip, jis tikriausiai neverstų, todėl ir aukojuosi. Negi nori, kad siūlyčiau tėvui pamiršti duotą žodį ir vienu plunksnos brūkštelėjimu išbraukti savo garbingą vardą sutartyje, dėl kurios džiaugiasi tūkstančiai? Argi svarbu, kad bus nelaiminga viena mergina? Leisiu gerajam savo tėveliui būti geru karaliumi.

GUVERNANTĖ. I-hi-hi!

Ji verkia

ELZBIETA. Neverk dėl manęs, geroji, tu gali ir mane pravirkdyti, o karališkajai sužadėtinei nevalia būti raudonomis akimis. Nesielvartauk dėl viso šito. Galų gale, būsiu karalienė, gal ir smagu, gal pamėgsiu puošmenas, ką gali žinoti? Karietas, savo naujuosius rūmus – laimei, ištekėjusi princesė gauna ne tik vyrą,

bet ir kitų dalykų. Gal rasiu savo laimę jau sužadėtinio dovanų krepšyje.

GUVERNANTĖ. Jūs tikras Velykų avinėlis.

ELZBIETA. Taigi, mieloji, iš pradžių kaip visada pasijuokim, o paverksim, kai ateis laikas. Sako, kad Mantujos princas – labiausiai apgailėtinas ir juokingiausias daiktas pasaulyje.

GUVERNANTĖ. Jei Sen Žanas būtų čia!

ELZBIETA. Ak, Sen Žanai, Sen Žanai!

GUVERNANTĖ. Jūs labai jį mylėjot, vaikelį mano.

ELZBIETA. Keistas dalykas: jo protas laikė mane pririšęs prie jo nematomais siūleliais, kurie, regis, ėjo iš mano širdies, nuolatinis šaipymasis iš pakylėtų mano minčių man neapsakomai patiko, nors sunkiai pakenčiu žmones, kurie pažeria daug žodžių. Nežinau, kas ypatingo supo jį, kuo ypatingos buvo jo akys, gestai, maniera uostyti tabaką. Jis buvo įdomus žmogus. Kai kalbėdavo su manim, prieš akis plaukdavo nuostabūs paveikslai; jo žodžiai lyg kerai suteikdavo gyvybės keisčiausiems reiškiniams.

GUVERNANTĖ. Jis buvo tikras Tribulė¹¹.

ELZBIETA. Nežinau, bet jis buvo tikras proto deimantas.

GUVERNANTĖ. Pažai zuja pirmyn atgal, manau, netrukus pasirodys ir princas, jums reikėtų grįžti į rūmus persirengti.

ELZBIETA. Maldauju, leisk dar penkiolika minučių čia pabūti, eik, paruošk viską, ko man reikės. Deja, mieloji, nedaug laiko man liko svajoti!

GUVERNANTĖ. Viešpatie, ar gali šios vestuvės įvykti, jei tau jos nepatinka? Kur matyta, kad tėvas aukotų dukterį! Karalius būtų tikras Jeftė¹², jei taip pasielgtų.

ELZBIETA. Nesakyk nieko blogo apie mano tėvą, eik, mieloji, paruošk viską, ko man reikės.

GUVERNANTĖ išeina

ELZBIETA, *viena*. Man regis, už krūmų kažkas tupi. Ar rugiagėlėse, pievoje regiu sėdintį vargšo savo juokdario vaiduoklį? Atsiliepkit, kas jūs? Ką ten veikiat, skinat gėles?

Ji eina prie kalvelės

FANTAZIJUS, *sėdėdamas, persivilkęs juokdario drabužiais, su kuprele ir peruku*. Aš esu šaunus gėlių skynėjas ir linkiu labos dienos gražioms jūsų akims¹³.

ELZBIETA. Ką reiškia ši apranga? Kas jūs toks, kad drįstat ateiti ir prisidengęs dideliu peruku parodijuoti žmogų, kurį aš mylėjau? Gal mokotės juokdarių mokykloje?

FANTAZIJUS. Jei jūsų karališkoji didenybė teiksis žinoti, aš naujas karaliaus juokdarys, mažordomas mane palankiai sutiko, prisistačiau karaliaus asmeniniam tarnui, virėjo padėjėjai nuo vakar vakaro mane globoja, o aš kukliai skinu gėlytes, laukdamas, kol įgausiu sąmojaus.

¹¹ Tribulė (Triboulet) buvo Liudviko XII, vėliau Pranciškaus I juokdarys. Hugo dramoje *Karalius linksmiasi* (1832) pagal jį sukūrė apgailėtiną veikėją.

¹² Jeftė, Izraelio teisėjas, buvo prisiekęs, jei grįš nugalėjęs amonitus, paaukoti pirmą grįžus sutiktą asmenį – tai buvo jo duktė (Teisėjų knyga).

¹³ George Sand, grįžusi į Paryžių iš Venecijos, atstūmusi meilužį Pagello, kuris važiavo su ja, išgyveno sunkų santykių su Musset laikotarpį prieš jiems išsiskiriant. Grįžusi po vakarėlio, kur buvo viena, rašė *Dienoraštyje*: „Mano plaukai trumpai nukirpti, aplink akis ratilai, atrodau kvaila ir sena. O ten visos šviesiaplaukės, baltutėlės, pasidabinusios, rausvos, apsikaišiusios plunksnomis, garbanotais ilgais plaukais, su puokštėmis, nuogais pečiais moterys, o kur aš, vargšė George? Štai virš manęs laukas, kur Fantazijus skins rugiagėles. Ak, vargšas jaunuoli, kodėl negali manęs mylėti!“ (*Dienoraštis*, lapkričio 29 arba gruodžio 6 d., 1834; leid. *Calmann-Lévy*, 1926, p. 11).

ELZBIETA. Man atrodo įtartina, kad sąmojaus gėlės taip ir nenusiskynėt.

FANTAZIJUS. Kodėl? Sąmojus gali aplankyti ir seną vyrą, ir jauną merginą. Kartais taip sunku atskirti sąmojaus kibirkštį nuo didžiulės kvailystės! Svarbiausia – daug šnekėti: ir blogiausias šaulys pistoletu pataikys į musę, jei per minutę išsaus septynis šimtus aštuoniasdešimt kartų, lygiai kaip taikliausias žmogus, kuris išsaus vieną ar du sykius gerai nusitaikęs. Teprašau, kad mane padoriai maitintų pagal pilvo dydį, o aš stebėsiu savo šešėlių saulėje – ar auga perukas.

ELZBIETA. Todėl ir apsvilkot Sen Žano išnara? Gerai, kad kalbat apie savo šešėlį: kol dėvėsit šį kostiumą, šešėlis bus panašus į jį – manau, labiau negu jūs pats.

FANTAZIJUS. Šiuo metu kuriu elegiją, kuri nulems mano likimą.

ELZBIETA. Kokių būdu?

FANTAZIJUS. Ji aiškiai parodys, kad esu geriausias vyras pasaulyje arba bus tikras niekalas. Dabar verčiu pasaulį aukštyn kojom ir padarysiu iš jo akrostichą. Mėnuo, saulė ir žvaigždės stumdosi dėl vietos mano rimuose kaip mokiniai prie muzikinio teatro durų¹⁴.

ELZBIETA. Vargšas žmogau! Kokio darbo tu ėmeisi! Kurti ištisas pynes sąmojų! Ar tu neturi rankų, kojų, ar ne geriau būtų vagoti žemę, o ne savo smegenis?

FANTAZIJUS. Vargše mergaite! Kokio darbo jūs ėmėtės! Tekėti už kvailio, kurio niekada nesat mačiusi! Ar neturit širdies, smegenų, ar ne geriau būtų parduoti savo suknius, o ne kūną?

ELZBIETA. Tai bent akiplėšiškumas, pone atėjūne!

FANTAZIJUS. Malonėkit pasakyti, kaip vadinat šią gėlę?

ELZBIETA. Tulpė. Ką tu nori įrodyti?

FANTAZIJUS. Raudona tulpė ar mėlyna?

ELZBIETA. Man regis, mėlyna.

FANTAZIJUS. Visai ne, tai raudona tulpė.

ELZBIETA. Tu nori perkurti seną posakį? Tai nebūtina, jei nori pasakyti, kad dėl skonio ir spalvų nesiginčijama.

FANTAZIJUS. Nesiginčiju, sakau, kad tulpė raudona, bet pritariu, kad ji mėlyna.

ELZBIETA. Kaip tau pavyko suderinti?

FANTAZIJUS. Kaip suderinta jūsų vedybų sutartis. Kas po šia saule gali žinoti, koks gimė – mėlynas ar raudonas? Pačios tulpės apie tai nenutuokia. Sodininkai ir notarai daro tokius neįtikėtinus įskiepius, kad obuoliai virsta moliūgais, o usnys pačios išlenda iš asilo žandikaulio, atsiduria vyskupo lėkštėje ir paskęsta padaže. Taigi štai ši tulpė tikėjosi būti raudona, bet ją ištekino, ir ji labai nustebo pamačiusi, kad yra mėlyna; taip tad visas pasaulis kinta žmogaus rankose, vargšėlė ponia Gamta turbūt kartais nuoširdžiai krizena sau po nosim, ežeruose ir jūrose stebėdama amžiną maskaradą. Manot, Mozės rojuje kvepėjo rožėmis? Ten kvepėjo tik šviežiu šieniu. Rožė – civilizacijos dukra, ji markizė kaip mudu.

ELZBIETA. Blyškus gudobelės žiedas gali virsti rože, o usnis – artišoku, bet viena gėlė negali pavirsti kita, tad koks gamtai skirtumas? Mes jos nekeičiam – tik gražinam arba žudom. Pati

---

¹⁴ Čia šaipomasi iš kai kurių rašytojų mistikų, ezoterikų ir socialistų utopistų kosminių ambicijų (pvz., Charles'io Fourier, tėvo Enfantino). Musset iš jų šaipėsi ir eiliuotame dialoge *Diuponas ir Diuranas* (1838): „Iš lėto pagimdžiau eilėraščių siaubingą. / Jame mėnulis kovėsi su saule; / Venera ir Kristus šoko pragare.“

gležniausia našlaitė verčiau žus, negu sutiks, kad dirbtiniu būdu pakeistume jos kuokelio formą.

FANTAZIJUS. Todėl našlaitė man atrodo svarbesnė negu karaliaus dukra.

ELZBIETA. Yra dalykų, iš kurių tyčiotis neturi teisės net juokdariai, būk atsargus. Jei klauseisi mano pokalbio su guvernante, saugok ausis.

FANTAZIJUS. Ne ausis, o liežuvį. Jūs supainiojot reikšmę, jūsų žodžiuose yra reikšmės klaida.

ELZBIETA. Nežarstyk man kalambūrus, jei nori užsidirbti duoną, ir nelygink manęs su tulpėmis, jei nenori užsidirbti dar ko nors.

FANTAZIJUS. Kas žino? Kalambūras – paguoda nuo daugelio širdgėlių, o žaisti žodžiais – vienas iš būdų žaisti mintimis, veiksmais, žmonėmis. Viskas šioje žemėje kalambūras, o keturmečio vaiko žvilgsnį perprasti taip pat sunku kaip trijų moderniųjų dramų svaičiojimus¹⁵.

ELZBIETA. Man susidaro išpūdis, kad tu žiūri į pasaulį per smarkiai kintančią prizmę.

FANTAZIJUS. Kiekvienas turi savo akinius, bet niekas iš tikrųjų nežino, kokios spalvos jų stiklai. Kas gali iš tiesų man pasakyti, laimingas aš ar nelaimingas, geras ar blogas, liūdnas ar linksmas, kvailas ar šmaikštus?

ELZBIETA. Tu negražus, tai tikras dalykas.

FANTAZIJUS. Ne tikresnis už jūsų grožį. Štai ateina jūsų tėvas su būsimu jūsų vyru. Kas gali žinoti, ar tekėsit už jo?

Jis išeina

ELZBIETA. Negaliu išvengti susitikimo su Mantujos princu, todėl kuo puikiauusiai galiu pati jį pasitikti.

Įeina KARALIUS, MARINONIS princu kostiumu ir adjutanto drabužiais apsvilkęs PRINCAS

KARALIUS. Prince, štai mano duktė. Atleiskit, kad apsvilkusi daržininkės drabužiais, jūs esat namuose miestiečio, kuriam pavaldūs kiti miestiečiai, tad etiketas mums toks pats negriežtas kaip ir jiems¹⁶.

MARINONIS. Leiskite man, ponai, pabučiuoti šią žavingą ranką, jei tai ne per didelė garbė mano lūpoms.

PRINCESE. Gal jūsų šviesybė man atleis, jei grįšiu į rūmus. Manau, kad labiau deramu būdu pasitiksiu šviesybę per priėmimą vakare.

PRINCAS. Princesė teisi, štai kur dieviškas kuklumas.

KARALIUS, *Marinoniui*. Kas tas adjutantas, kur sekioja paskui jus kaip šešėlis? Negaliu pakęsti jo absurdiškų pastabų po kiekvieno mūsų ištarto sakinio. Prašom liepti jam pasišalinti.

MARINONIS tyliai kreipiasi į PRINCĄ

PRINCAS, *taip pat tyliai*. Pasielgei labai apsikriai, įtikindamas jį mane išsiųsti, mėginsiu susirasti princesę ir neišsiduodamas pašnabždėsiu jai vieną kitą švelnų žodį.

Jis išeina

¹⁵ Musset dažnai šaiposi iš „modernios dramos“. Jo personažas nevykėlis Diuonas dialoge *Diuonas ir Diuranas* projekte, kaip sukurti harmoningą visuomenę, ketina sutaikyti senus priešus: „Religinį tikėjimą ir abejingumą / Modernią dramą ir blaivią nuovoką.“ Straipsnyje „Apie tragediją, panelės Rachel debiuto proga“ (*La Revue des Deux Mondes*, lapkričio 1 d., 1838) Musset teigia, kad „šandien scenoje galima matyti gausybę į vieną krūvą sugrūstų įvykių, neregėtai ir beprasmėms prabangias dekoracijas, iš visų plaučių rėkiančius aktorius, pragarišką orkestro triukšmą, žodžiu, milžiniškas, beviltiškas pastangas pažadinti mus iš abejingumo, kurios pasmerktos žlugti.“

¹⁶ Aliuzija į „miestiečių karalių“ Liudviką Pilypą.

KARALIUS. Tas adjutantas silpnaproty, mano drauge, kokia jums nauda iš tokio žmogaus?

MARINONIS. Hm! Hmm! Jei jūsų didenybė sutinka, paeikim truputėlį į priekį, regis, toje giraitėje matau žavingą pavėsinę.

Jie išeina

ANTRA SCENA

Kita sodo dalis

Įeina PRINCAS

PRINCAS. Mano persirengimas puikiai pavyko: viską stebiu ir kitus skatinu mane pamilti. Iki šiol viskas klostosi, kaip troškau, tėvas atrodo didis karalius, nors kiek per daug atsipalaidavęs, tad nėra ko stebėtis, jei iš pradžių jam nepatikau. Matau princesę grįžtant į rūmus, atsitiktinumas man stebėtinai palankus. (*Įeina ELZBIETA, PRINCAS prieina prie jos*)

Jūsų didenybe, leiskite ištikimam būsimo jūsų vyro tarnui išsakyti nuoširdžiausius sveikinimus, kurių nuolanki ir atsidavusi širdis negali sutalpinti, kai jus matau. Laimingi šios žemės galingieji! Jie gali jus vesti! Aš negaliu, man tai jokių būdu neįmanoma, mano kilmė neaiški, neturiu kitos nuosavybės, vien vardą, kurio bijo priešai, po šia kuklia uniforma plaka tyra ir be nuodėmės širdis, esu tik vargšas karys, nuo galvos iki kojų suvarpytas kulku, neturiu nė dukato, esu vienišas, išvarytas iš gimtojo krašto ir iš dangiškosios tėvynės, tai yra iš savo svajonių rojaus, neturiu moters, kurios širdį galėčiau glausti prie savo širdies, aš prakeiktas ir bežadis¹⁷.

ELZBIETA. Ko norit iš manęs, mielas pone? Jūs išprotėjęs ar prašote išmaldos?

PRINCAS. Kaip sunku būtų rasti žodžių išreikšti tam, ką jaučiu! Mačiau jus vieną einant alėja, pamaniau, kad mano pareiga pulti jums po kojų ir pasiūlyti savo draugiją iki pat grabo lentos.

ELZBIETA. Aš jums dėkinga, padarykit paslaugą – palikite mane ramybėje.

Ji išeina

PRINCAS, *vienas*. Ar suklydau, kad ją užkalbinau? Tačiau reikėjo, juk puoselėju sumanymą ją suvilioti persivilkęs svetimais drabužiais. Taip, gerai padariau, kad užkalbinau. Bet ji atsakė nemaloniai. Gal nereikėjo taip audringai kalbėti. Bet juk reikėjo, nes mano vestuvės beveik tikras dalykas, turėčiau užimti mane pavaduojančio Marinonio vietą. Gerai padariau, kad kalbėjau audringai. Bet atsakymas buvo nemalonus. Gal jos širdis kieta ir veidmainiška? Reikėtų sumaniai ištirti šį dalyką.

Jis išeina

TREČIA SCENA

Prieškambaris

FANTAZIJUS guli ant kilimo

FANTAZIJUS. Koks malonus tas juokdario darbas! Vakar vakare, kai apsivilkau šį kostiumą ir atėjau į rūmus, regis, buvau įkaušęs, bet iš tiesų sveikas protas niekada manęs neįkvėpė niekam, kas prilygtų šiam beprotiškam poelgiui. Ateinu ir štai: mane pasitinka, popina, įdarbina ir – o tai dar geriau – pamiršta.

---

¹⁷ Romantinio herojaus – Schillerio Karlo Moro arba Hugo Ernani – parodija.

Vaikštau po rūmus pirmyn atgal, tarsi visą gyvenimą būčiau juose gyvenęs. Ką tik sutikau karalių, – jam nė neparūpo į mane dirstelėti; juokdarys mirė ir jam buvo pasakyta: „Jūsų didenybe, štai kitas“. Nuostabu! Ačiū Dievui, čia mano smegenys jaučiasi kuo puikiausiai, galiu taukti visokias nesąmones ir niekas nė nemėgins sukliudyti; esu vienas iš Bavarijos karaliaus naminių gyvūnų ir, jei panorėsiu, kol būsiu su kupra ir peruku, man iki pat mirties bus leista gyventi tarp spanielio ir patarškos. O per tą laiką kreditoriai gali į valias daužyti galvą į mano duris. Čia, su šiuo peruku aš toks pats saugus kaip Vest Indijoje.

Ar tik ne princesę matau pro stiklą gretimame kambaryje? Taisosi jaunosios nuometą, skruostais teka ilgi ašarų upeliai, štai viena kaip perlas atitrūksta ir krinta ant krūtinės. Vargšė mergaitė! Rytą girdėjau jos pokalbį su guvernante, iš tiesų netyčia, sėdėjau pievelėje ir neturėjau jokių ketinimų, tik pamiegoti. Štai dabar ji verkia ir nė nenutuokia, kad vėl ją matau. Ak, jei būčiau retorikos mokinyš, išgilinęs mąstyčiau apie tą karūnuotą nelaimingąją, apie vargšę avelę, kurią pririšę rausvu kaspinu tempia į skerdyklą! Vargšė mergaičiukė turbūt svajoklė, tokiai žiauru tekėti už nepažįstamo vyro. Bet ji tylėdama aukojasi; koks įnoringas yra atsitiktinumas! Reikėjo man įkaušti, sutikti Sen Žano laidotuvių eiseną, perimti jo kostiumą ir užimti jo vietą, galų gale iškrėsti didžiausią pasaulyje kvailystę, kad ateičiau čia ir pro stiklą pamatyčiau galbūt vienintelės dvi ašaras, kurias mergaitė išlies ant savo liūdno nuotakos nuometo!

Jis išeina

KETVIRTA SCENA

Sodo alėja

PRINCAS, MARINONIS

PRINCAS. Tu tikras kvailys, pulkininke.

MARINONIS. Jūsų didenybė kuo skaudžiausiai apsirinka mane vertindamas.

PRINCAS. Tu tiesiog akiplėšiškumo meistras. Ar negalėjai tam sukliudyti? Aš tau patikiu patį didingiausią sumanymą, koks tik gimė per nesuskaičiuojamą daugybę metų, o tu, geriausias mano draugas, ištikimiausias tarnas, kreti vieną kvailystę po kitos. Ne, ne, kad ir ką sakytum, tai jokių būdu nedovanotina.

MARINONIS. Kaip galėjau sukliudyti jūsų didenybei užsitraukti nemalonumų, kurie yra neišvengiamos jūsų vaidmens pasekmės? Įsakote man prisiimti jūsų vardą ir elgtis kaip tikram Mantujos princui. Ar galiu sukliudyti Bavarijos karaliui žeminti mano adjutantą? Be reikalo kišotės į mūsų pokalbį.

PRINCAS. Norėčiau, kad toks šelmis kaip tu susilaikytų man neįsakinėjęs.

MARINONIS. Bet nepamirškite, didenybe, kad turiu būti arba princas, arba adjutantas. Aš veikiu pagal jūsų įsakymą.

PRINCAS. Visam dvarui girdint sakyti, kad esu akiplėša, nes norėjau pabučiuoti princesei ranką! Aš pasiruošęs paskelbti jam karą, grįžti į savo kraštus ir stoti kariuomenės priešakyje.

MARINONIS. Pagalvokit, didenybe, kad tas netikęs komplimentas buvo skirtas adjutantui, o ne princui. Nejaugi manot, kad jūs su šiais drabužiais gerbiamas?

PRINCAS. Pakaks. Gražink mano drabužius.

MARINONIS, *nusivilkdamas rūbą*. Jei mano valdovas reikalauja, esu pasiruošęs už jį mirti.

PRINCAS. Iš tiesų, nežinau, ką nuspręsti. Iš vienos pusės, siutina tai, kas su manim vyksta, iš kitos – gaila atsisakyti sumanymo.

Princesė, atrodo, neabejingai atsiliepia į dviprasmius žodžius, kuriuos vis kartoju sekdamas paskui ją. Jau du ar tris sykius pavyko jai į ausį pašnabzdėti neįtikėtinų dalykų. Eime, pagalvokim apie visa tai.

MARINONIS, *laikydamas rūbą*. Ką man daryti, didenybe?

PRINCAS. Apsirenk vėl, renkis ir eikim į rūmus.

Jie išeina

PENKTA SCENA

Princesė ELZBIETA, KARALIUS

KARALIUS. Dukra, privalot nuoširdžiai atsakyti į mano klausimą: šios vedybos jums nepatinka?

ELZBIETA. Jūsų didenybe, jums pačiam ir dera atsakyti. Jeigu jums patinka, ir man patinka, jeigu jums nepatinka – ir man nepatinka.

KARALIUS. Princas man pasirodė paprastas žmogus, sunku apie jį ką nors pasakyti. Vien adjutanto kvailumas, mano galva, jam daro gėdą, o jis – gal ir geras princas, bet ne kilimingas vyras. Jis nepasižymi niekuo, kas mane atstumtų arba trauktų. Ką galėčiau tau pasakyti? Moterų širdys turi paslapčių, kurių aš nesuprantu, kartais jos prasimano tokių keistų didvyrių, taip keistai išskiria vyro, su kuriuo supažindinamos, vieną ar kitą bruožą, kad neįmanoma už jas spręsti, kol negalim remtis koku nors visai neabejotinu dalyku. Tad pasakyk man aiškiai, ką manai apie sužadėtinį.

ELZBIETA. Manau, kad jis yra Mantujos princas, kad rytoj tarp jo ir jūsų vėl įsiliepsnos karas, jeigu už jo netekėsiu.

KARALIUS. Dėl to nėra abejonių, mano vaike.

ELZBIETA. Taigi, manau, tekėsiu už jo, ir karas bus baigtas.

KARALIUS. Tebūna mano dukra! Aš džiaugsiuosį jūsų sąjunga, bet nenorėčiau šiose gražiose mėlynose akyse matyti liūdesio, kuris išduoda susitaikymą. Dar kelias dienas pasvarstyk.

Jis išeina. Įeina FANTAZIJUS

ELZBIETA. Štai kur tu, vargšas vaikine! Kaip čia jautiesi?

FANTAZIJUS. Kaip paukštis laisvėje.

ELZBIETA. Verčiau būtum sakeš „kaip paukštis narve“. Šie rūmai gana gražus narvas, tačiau tik narvas.

FANTAZIJUS. Rūmų ar kambario dydis nedaro žmogaus daugiau ar mažiau laisvo. Kūnas juda ten, kur gali: kartais vaizduotė narvelyje dydžio sulig delnu išskleidžia plačius kaip dangus sparnus.

ELZBIETA. Tai tu – laimingas juokdarys?

FANTAZIJUS. Labai laimingas. Pasišneku su šunyčiais ir su virėjų padėjėjais.

Virtuvėje yra štai tokio mažumo šunelis, papasakojo man žavingų dalykų.

ELZBIETA. Kokia kalba kalbėjo?

FANTAZIJUS. Pačiu gryniausiu stiliumi. Per metus nepadarytų nė vienos gramatinės klaidos.

ELZBIETA. Ar galėčiau išgirsti kelis to stiliaus žodžius?

FANTAZIJUS. Tiesą sakant, nenorėčiau, nes tai ypatinga kalba. Ja kalba ne tik šuneliai, medžiai, bet ir kviečių grūdai, o karaliaus dukterys – nekalba. Kada jūsų vestuvės?

ELZBIETA. Po kelių dienų viskas bus baigta.

FANTAZIJUS. Tai yra viskas prasidės. Ketinu jums padovanoti savo rankų darbo dovaną.

ELZBIETA. Kokią? Man smalsu.

FANTAZIJUS. Noriu padovanoti jums gražutę iškimštą kanarėlę, kuri gieda kaip lakštingala.

ELZBIETA. Kaip ji gali giedoti, jei yra iškimšta?

FANTAZIJUS. Gieda kuo puikiausiai.

ELZBIETA. Iš tiesų, tu šaipaisi iš manęs kaip reta atkakliai.

FANTAZIJUS. Nė kiek. Mano kanarėlės pilvuke yra mažytė ryla. Švelniai paspaudi spyruoklytę po kaire koja, ir ji gieda visas naujas operas visai kaip panelė Grizi¹⁸.

ELZBIETA. Tai tikriausiai tavo proto išmonė?

FANTAZIJUS. Toli gražu ne. Tai dvaro kanarėlė; yra daug gerai išauklėtų mergaičių, kurios veikia vien tokiu būdu. Po kaire ranka joms įtaisyta graži spyruoklytė iš dailučio deimanto tarsi jauno dabitos laikrodukas. Guvernantas arba guvernantė tą spyruoklę pajudina, ir išsyk pamatai, kaip lūpas nutvieskia kuo gražiausia šypsena, kuo švelniausiai ima lietus saldžių žodžių versmė ir visos visuomenės mandagumo taisyklės tarsi lengvutės nimfos ant pirštų galiukų ima suktis aplink stebuklingą šaltinį. Kandidatas į jaunikius iš nuostabos išplečia akis, aplinkiniai pritariamai šnabždasi, o tėvas, kupinas slapto pasitenkinimo, su pasididžiavimu stebėjasi į auksines savo batų sagtis.

ELZBIETA. Atrodo, kad mėgsti dažnai kalbėti kai kuriomis temomis. Sakyk, juokdary, ką tau padarė tos vargšės merginos, kad taip smagiai jas pašiepi? Ar negali palankiai žiūrėti į pareigos paisymą?

FANTAZIJUS. Aš labai paisau negražumo, todėl labai paisau savęs.

ELZBIETA. Kartais atrodo, kad žinai daugiau, negu sakai. Tad iš kur tu ir kas esi, kad, vos vieną dieną čia pabuves, jau sugebi permatyti tokias paslaptis, apie kurias princai niekada nė nenumanys? Ar tavo pokštai skirti man, ar kalbi, kas į galvą šauna?

FANTAZIJUS. Kalbu, kas šauna į galvą, dažnai kalbu, kas šauna, atsitiktinumas –brangiausias mano patikėtinis.

ELZBIETA. Atrodo, jis iš tiesų išmokė tave to, ko žinoti neturėtum. Lengvai patikėčiau, kad seki, ką aš veikiu, ir klausaisi, ką aš kalbu.

FANTAZIJUS. Dievas žino. Ar jums svarbu?

ELZBIETA. Labiau negu tu manai. Neseniai, kai šitam kambary segiausi nuometą, staiga išgirdau kažką einant už gobeleno. Jeiguėjai ne tu, tada smarkiai klystu.

FANTAZIJUS. Būkit tikra: tai liks tarp jūsų skepetos ir manęs. Aš nesu netaktiškas, kaip nesu ir smalsus. Kokį malonumą man galėtų kelti jūsų širdgėla ir kokią širdgėlą – jūsų malonumai? Jūs esat viena, o aš esu kita. Jūs jauna, o aš senas, jūs graži, o aš bjaurus, jūs turtinga, o aš skurdžius. Puikiai matot, kad tarp mūsų nėra jokio ryšio. Kas jums darbo, kad atsitiktinumas savo plačiam kely paleido du ratus, kurie rieda ne tomis pačiomis vėžėmis ir negali palikti pėdsako tose pačiose dulkėse? Ar mano kaltė, kad man miegančiam ant skruosto užtiško jūsų ašara?

ELZBIETA. Kalbi panašiai kaip žmogus, kurį mylėjau, štai kodėl prieš savo valią tavęs klausausi. Mano akys tariasi reginčios Sen Žaną, bet gal tu tik šnipas.

FANTAZIJUS. Kokia man iš to būtų nauda? Jei pasirodytų tiesa, kad santuoka jums atsieis vieną kitą ašarą, jei netyčia būsiu tai sužinojęs, kas iš to, jei eisiu ir apie tai pasakosiu? Už tai man niekas neduotų nė dešimties frankų, o jūsų neuždarytų į tamsų

---

¹⁸ Mademoiselle Grisi (1811–1869) – garsi italų dainininkė. Padarė karjerą Paryžiuje, Italų teatre.

kambari. Puikiai suprantu, turbūt labai nemalonu tekėti už Mantujos princo. Bet, šiaip ar taip, ne man tai patikėta. Ryt ar poryt su vestuvine suknele būsit išvykusi į Mantują, o aš sėdėsiu čia, ant senos taburetės, su savo nubrizgusiom blauzdinėm. Kodėl, jūsų manymu, turėčiau ant jūsų pykti? Neturiu priežasties trokšti jūsų mirties, jūs niekada man neskolinot pinigų.

ELZBIETA. Bet jei per atsitiktinumą pamatei tai, ko niekam žinoti nereikėtų, ar neturiu išgrūsti tavęs už durų, bijodama naujų nemalonumų?

FANTAZIJUS. Ar ketinat lyginti mane su tragedijų patikėtiniu, bijot, kad deklamuodamas sekiosiu paskui jūsų šešėlių? Meldžiu, neišvarykit manęs. Man čia labai smagu. Štai, žiūrėkit, ir jūsų guvernantė ateina pilnomis kišenėmis paslapčių. Įrodysiu, kad jos neklausysiu: einu į podėli, suvalgysiu kokį kurapkos sparnelį, kurį mažordomas atidėjo į šalį savo žmonai.

Jis išeina

GUVERNANTĖ, *įeidama*. Ar žinot siaubingą dalyką, mano brangioji Elzbieta?

ELZBIETA. Ką nori pasakyti? Tu visa drebi.

GUVERNANTĖ. Princas yra ne princas, o adjutantas irgi ne adjutantas. Tikra pasaka.

ELZBIETA. Kokią čia intrigą pini?

GUVERNANTĖ. Ššš! Ššš! Man ką tik pasakė vienas paties princo karininkas. Mantujos princas – tikrasis Almagro, jis persirengęs ir slepiasi tarp adjutantų, turbūt norėjo jus pamatyti ir tokiu pasakišku būdu pažinti. Tas kilmingas ponas persirengęs kaip Lindoras¹⁹, o tas, kurį jums pristatė kaip būsimą vyrą, tėra adjutantas pavarde Marinonis.

ELZBIETA. Negali būti!

GUVERNANTĖ. Kaip Dievą myliu, tiesa. Kilnūs ponas persirengęs, jo atpažinti neįmanoma, koks neįtikėtinas dalykas.

ELZBIETA. Sakai, sužinojai iš karininko?

GUVERNANTĖ. Iš princo karininko. Galite pati jo paklausti.

ELZBIETA. Ar jis tau neparodė, kuris iš adjutantų tikrasis Mantujos princas?

GUVERNANTĖ. Įsivaizduojat, jis pats, vargšelis, drebėjo man visa tai pasakodamas. Patikėjo paslaptį vien norėdamas jums įtikti, žinojo, kad jums pranešiu. Marinonį mačiau, o tikrojo princo jis man neparodė.

ELZBIETA. Jei tai būtų tiesa, turėčiau apie ką pamąstyti. Eik, atvesk man tą karininką.

Įeina PAŽAS

GUVERNANTĖ. Kas atsitiko, Flameli? Atrodo, kad kvapo negali atgauti.

PAŽAS. Ak, ponija, toks dalykas, kad mirk iš juoko. Nedrįstu pasakoti jūsų šviesybei girdint.

ELZBIETA. Kalbėk: kas dar naujo?

PAŽAS. Tą akimirka, kai Mantujos princas įjojo į kiemą savo štabo karininkų priešakyje, jo perukas staiga pakilo į orą ir nuskrido.

ELZBIETA. Kodėl? Kokia paikystė!

PAŽAS. Ponia, beliktų mirti, jei tai netiesa. Perukas pakilo į orą, pakibęs ant kabliuko. Radom jį podėlyje šalia sudaužyto butelio, nežinia, kas tą pokštą iškrėtė. Tačiau princas labai įtūžęs ir

---

¹⁹ Beaumarchais komedijoje „Sevilijos kirpėjas“, kuria Musset labai žavėjosi, grafas Almagro prisidengia Lindoro vardu, norėdamas suvilioti Roziną. Lindoras – ispano įsimylėjęlio tipas, serenadų giedotojas.

prisiekė, kad jei kaltininkas nebus nubaustas mirtimi, jis paskelbs karą karaliui jūsų tėvui ir viską pelenais paleis.

ELZBIETA. Eikš paklaudyti pasakojimo, mieloji. Man jau darosi linksma.

Įeina kitas PAŽAS

ELZBIETA. Na, kokios naujienos?

PAŽAS. Ponia! Karaliaus juokdarys kalėjime, tai jis nukėlė princo peruką.

ELZBIETA. Juokdarys kalėjime? Princo įsakymu?

PAŽAS. Taip, šviesybe.

ELZBIETA. Eime, motuše, man reikia su tavim pasikalbėti.

Ji ir GUVERNANTĖ išeina

ŠEŠTA SCENA

PRINCAS, MARINONIS

PRINCAS. Ne, ne, leisk man pačiam save demaskuoti. Daugiau nebegaliu tverti. Pelenais viską paleisiu! Karališkas perukas ant kabliuko! Ar mes barbarų krašte, Sibiro tyruose? Ar po saule dar likę kas kultūringo ir padoraus? Aš netveriu pykčiu, man tuoj akys ant kaktos iššoks.

MARINONIS. Per itūžį jūs visko netenkat.

PRINCAS. O jau tas tėvas, tas Bavarijos karalius, visuose pernykščiuose almanachuose išgirtas monarchas! Iš pažiūros, toks padorus vyras, taip nuosaikiai kalbantis, o ima kvatotis pamatęs, kaip jo žento perukas pakyla į orą! Taip, Marinoni, sutinku – buvo nukeltas tavo perukas. Tačiau tai Mantujos princo perukas, nes žiūrėdami į tavo žmonės tariasi regintys jį! Kai pagalvoju, jei ten būčiau buvęs aš, gal perukas būtų... Ak, Apvaizda yra! Kai Dievas staiga įkvėpė man sumanymą persirengti ir kaip žaibas persmelkė mintis: „turiu persirengti kitu“, šis lemtingas įvykis buvo paties likimo numatytas. Tai jis nuo nepakenčiamos pajuokos išgelbėjo galvą, kuri valdo mano tautas²⁰. Bet, prisiekiu dangum, viskas iškils aikštėn. Jau per ilgai leidžiu trypti savo orumą. Dieviška ir žmogiška didybė negailestingai paminta ir suniokota, nes žmonės jau nebeskiria gėrio ir blogio sąvokų, o kelis tūkstančius žmonių valdantis karalius žvengia kaip eržilas pamatęs peruką. Taigi, Marinoni, gražink mano drabužius.

MARINONIS, *nusivilkdamas mundurą*. Jei valdovas įsakys, esu pasirengęs dėl jo ištvirti tūkstančius kankinimų.

PRINCAS. Man žinomas tavo atsidavimas. Eikš, aš tiesiai šviesiai karaliui viską išklosiu.

MARINONIS. Jūs atsisakot princesės rankos? O juk ji akivaizdžiai į jus stebeilijosi per visą vakarienę.

PRINCAS. Manai? Aš įpuoliau į sutrikimo bedugnę. Vis tiek eikš, eime pas karalių.

MARINONIS, *paduodamas jam mundurą*. Ką daryti, šviesybe?

PRINCAS. Kol kas apsirenk. Netrukus atiduosi jį man. Jie dar labiau suakmenės, kai išgirs mane prabylant deramu tonu, vilkintį šį tamsiaspalvį fraką.

Jie išeina

SEPTINTA SCENA

---

²⁰ „Mano tautas“: princas mėgdžioja Prancūzijos karalių Liudviką XVI, kuris oficialiuose pareiškimuose kreipdavosi į „savo tautas“.

Kalėjimas

FANTAZIJUS vienas

FANTAZIJUS. Nežinau, ar Apvaizda yra, bet tikėti ja smagu. O štai vargšėlė princesė ketino prieš savo valią ištekėti už netašyto galvijo, to provincijos pasipūtėlio, kuriam atsitiktinumas ant galvos užvožė karūną, kaip erelis ant Eschilo skrisdamas netyčia užmetė vėžlį²¹. Viskas buvo paruošta, žvakės uždegtos, būsimasis jaunikis papudruotas, vargšė mergaitė priėjusi išpažinties. Ji nusišluostė dvi žavingas ašaras, kurias mačiau šį rytą nuriedant. Nieko netrūko, gal tik vienos kitos kapuciniškos apeigos²², kad jos gyvenimo nelaimė būtų įteisinta. Nuo to priklausė dviejų karalysčių gerovė, dviejų tautų ramybė; reikėjo gi man sugalvoti persirengti kuprium, vėl ateiti pasigerti į mūsų gerojo karaliaus podėlį ir siūlu sužvejoti jo brangaus sąjungininko peruką! Iš tiesų, kai būnu girtas, atrodo, kad turiu kažką antžmogiško. Štai, vestuvės neįvyko, viskas pakibo ant plauko. Mantujos princas už peruką pareikalavo mano galvos. Bavarijos karaliui tokia bausmė pasirodė kiek per griežta, jis sutiko mane įkalinti. Garbė Dievui, Mantujos princas toks kvailas, kad verčiau leisis būti sukapotas į gabalus, negu nusileis, taigi, princesė bent šįsyk liko mergaitė. Jeigu to nepakanka dvylikos giesmių epinei poemai parašyti, tada aš nieko nesuprantu. Poupas ir Bualo²³ ir menkesnėmis temomis sukūrė nuostabias poemas. Ak, jei būčiau poetas, aprašyčiau sceną su ore skrajojančiu peruku! Bet tas, kuris sugeba tokius dalykus aprašyti, nesiteikia to imtis. Tad ateities kartos apsieis ir be to.

Jis užmiega

Įeina ELZBIETA ir lempa nešina GUVERNANTĖ

ELZBIETA. Jis miega, tyliai uždaryk duris.

GUVERNANTĖ. Matot, nėra abejonių. Jis nusiėmė vešlų peruką, jis nebeatrodo bjaurus, dabar jis toks, koks yra, kokį tauta mato triumfo vežime, tai kilnūs Mantujos princas.

ELZBIETA. Taip, tai jis, mano smalsumas patenkintas, norėjau tik pamatyti jo veidą ir nieko daugiau, leisk man pasilenkti prie jo. (*Ji paima lempą*) Psichėja, atsargiai, tik nenuvarvink aliejaus lašo²⁴.

GUVERNANTĖ. Gražus kaip Jėzusėlis.

ELZBIETA. Kam davei man skaityti tiek romanų ir pasakų? Kam mano prote pasėjai tiek keistų ir paslaptinių gėlių?

GUVERNANTĖ. Kokia jūs susijaudinusi, einat ant pirštų galiukų!

ELZBIETA. Jis bunda, eime iš čia.

FANTAZIJUS, *nubusdamas*. Ar tai sapnas? Laikau rankoje baltos suknelės kraštą.

ELZBIETA. Nelaikykite manęs, leiskit eiti.

FANTAZIJUS. Tai jūs, princese! Ar taip dieviškai jūs atnešat karaliaus malonę juokdariusi, leiskit man prisirišti kuprą ir užsidėti peruką, aš akimirksniu.

GUVERNANTĖ. Ak, prince, jums nedera mūsų apgaudintė! Nebesivilkite to kostiumo, mes viską žinom.

²¹ Sakoma, kad Eschilas žuvo, kai ant jo užkrito iš skrendančio erelio nagų išslydęs vėžlys.

²² Elgetaujantis vienuolių kapucinių ordinas, rengiantis liaudžiai skirtus didelio užmojo renginius, buvo kaltinamas triukšmingu ir egzaltuotu dievobaimingumu. Volteriškų pažiūrų Musset tas savybes prikiša vedybų apeigoms.

²³ Anglas Pope (1688–1744) 1712 m. išspausdino herojinės poemos „Pavogta plaukų sruoga“ (*The Rape of the Lock*) parodiją, kurioje pamėgdžiojo Nicolas Boileau poemą „Klaupkelė“ (1683).

²⁴ Aliuzija į graikų mitą, kurį Lafontaine'as panaudojo poemoje *Psichėjos ir Kupidono meilė* (1669). Psichėja, norėdama įžiūrėti paslaptingo naktį pasirodančio meilužio bruožus, priartino prie jo miegančio žibintą, ant jo užtiško aliejaus lašas: pažadintas Amūras, kuris draudė Psichėjai išvysti savo veidą, dingo.

FANTAZIJUS. Prince? Kur jūs matot prinčą?

GUVERNANTĖ. Kam apsimetinėti?

FANTAZIJUS. Aš nė kiek neapsimetu, kas nutiko, kad vadinat mane princu?

GUVERNANTĖ. Aš žinau savo pareigas jūsų šviesybei.

FANTAZIJUS. Ponia, meldžiu paaiškinti šios garbingos damos žodžius. Ar iš tiesų įvyko kažkokia keista klaida, ar tapau pašaipos taikiniu?

ELZBIETA. Kam klausti, jei šaipotės jūs pats?

FANTAZIJUS. Ar tik nebūsiu tapęs princu? Argi galima bent kiek abejoti mano motinos garbe?

ELZBIETA. Kas jūs toks, jeigu ne Mantujos princas?

FANTAZIJUS. Mano vardas Fantazijus, aš Miuncheno miestietis.

Jis parodo jai laišką

ELZBIETA. Miuncheno miestietis! O kodėl jūs persivilkęs juokdario kostiumu? Ką čia veikiat?

FANTAZIJUS. Ponia, meldžiu man atleisti.

Jis puola ant kelių

ELZBIETA. Ką tai reiškia? Kelkitės, vyre, ir eikit iš čia. Atleidžiu jus nuo bausmės, kurios galbūt nusipelnėt. Kas jus pastūmėjo taip elgtis?

FANTAZIJUS. Negaliu pasakyti priežasties, kuri mane čia atvedė.

ELZBIETA. Negalit pasakyti? Bet aš noriu žinoti.

FANTAZIJUS. Atleiskit, nedrįstu prisipažinti.

GUVERNANTĖ. Eikim iš čia, Elzbieta, jums nederėtų klausyti jūsų nevertų šnekų. Šitas vyras – vagis arba akiplėša, ketinantis jums kalbėti apie meilę.

ELZBIETA. Noriu sužinoti, dėl kokios priežasties apsilikot šiuo kostiumu.

FANTAZIJUS. Meldžiu jus, pasigailėkit.

ELZBIETA. Ne, ne, kalbėkit, arba užtrenksiu duris ir jūs sėdėsit čia dešimt metų.

FANTAZIJUS. Ponia, aš aptekęs skolomis, kreditoriai gavo leidimą mane suimti. Dabar, kai kalbu su jumis, jie pardavinėja mano baldus ir jeigu nebūčiau šiame kalėjime, būčiau kitame. Mane turėjo suimti vakar vakare; nežinodamas, kur pernaktoti nei kaip pasprukti nuo antstolių persekiojimo, sugalvojau apsilikti šiuo kostiumu ir ateiti prisiglausti prie karaliaus kojų. Jei gražinsit man laisvę, būsiu sučiuptas už pakarpos; mano dėdė – šykštuolis, kuris minta vien bulvėmis ir ropėmis ir leidžia man mirti badu visose karalystės smuklėse. Kadangi norit žinoti – aš skolingas dvidešimt tūkstančių ekiu²⁵.

ELZBIETA. Ar visa tai tiesa?

FANTAZIJUS. Sutinku juos sumokėti, jeigu meluoju.

Girdėti kanopų bildesys

GUVERNANTĖ. Štai, žirgai šuoliuoja, tai pats karalius. O, kad galėčiau duoti ženklą kuriam nors pažui! (*Ji šaukia pro langą*) Ei, Flameli, kur jojat?

PAŽAS, *lauke*. Mantujos princas rengiasi išvykti.

GUVERNANTĖ. Mantujos princas!

PAŽAS. Taip, paskelbtas karas. Tarp jo ir karaliaus viso dvaro akivaizdoje įvyko baisus kivirčas, princesės vestuvės atšauktos.

ELZBIETA. Ar girdit, pone Fantazijau? Jūs sužlugdėt mano vestuves.

GUVERNANTĖ. Pone Dieve! Mantujos princas išvyksta, o aš liksiu jo nemačiusi?

---

²⁵ Ekiu lygus trims frankams, 60 000 frankų tuo metu turėjo būti didelė suma.

ELZBIETA. Kokia nelaimė, jei paskelbtas karas!

FANTAZIJUS. Vadiniate tai nelaime, jūsų šviesybe? Jums labiau patiktų vyras, kuris stoja į kovą dėl peruko? Ak, poncia, jei paskelbtas karas, mes žinom, ko griebtis, gatvių dykinėtojai apsilvils uniformas, o aš pats imsiu į rankas medžioklinį šautuvą, jei jis dar neparduotas. Apkeliuosim Italiją, ir jei kada įžengsite į Mantują, tai įžengsit kaip tikra karalienė ir tam pakaks mūsų špagų, neberekės nė žvakių.

ELZBIETA. Fantazijau, gal sutiktum likti mano tėvo juokdariu? Sumokėsiu tau dvidešimt tūkstančių ekiu.

FANTAZIJUS. Norėčiau iš visos širdies, bet, tiesą sakant, jei būčiau priverstas, tada vieną dieną iššokčiau pro langą ir pabėgčiau.

ELZBIETA. Kodėl? Juk matai, Sen Žanas miręs, mums būtinai reikia juokdario.

FANTAZIJUS. Šis darbas man mielesnis negu bet kuris kitas, bet aš negaliu dirbti jokio darbo. Jei jums atrodo verta dvidešimties tūkstančių ekiu, kad išvadavau jus nuo Mantujos princo, duokit juos man, bet nemokėkit mano skolų. Bajoras be skolų nežinotų, kur dingti. Man niekada nė į galvą nešovė būti be skolų.

ELZBIETA. Ką gi! Duodu juos tau, bet paimk raktą nuo mano sodo vartų: kai tau nusibos kreditorių persekiojimas, ateik pasislėpti rugiagėlėse, kur tave širyt radau. Tik nepamiršk užsidėti peruko ir apsilvilti dryžuotų drabužių. Niekada nesirodyk man be kupros ir be sidabrinųjų žvangučių, nes toks tu man patikai: vėl tapsi mano juokdariu ir būsi tol, kol panorėsi, o paskui grįši prie savo reikalų. Dabar gali eiti, durys atrakintos.

GUVERNANTĖ. Mantujos princas iškeliavo, o aš jo taip ir nemačiau – argi tai įmanoma?

Versta iš Alfred de Musset, *Théâtre complet*, 1990, Bibliothèque de la Pléiade, no.17